

Zrození moderního režiséra I.

Vznik režisérského divadla

- režisér nahrazuje nejen dramatika, ale i herce (principála)
- přináší pohled z vnějšku, tj. pohled divácký
- inscenace jako proces, jako časová a dynamická událost
- nové estetické kvality inscenace – pohyb, tempo-rytmus či rytmus
- možné sjednocující prvky inscenace – hudební kompozice, scénický obraz, jednotný herecký styl...
- může vést k rozkladu, atomizaci složek na funkce a prvky (rytmus, gestický výraz, zvuková kompozice)

- partitura inscenace, režijní kniha, maketa scénického řešení, výtvarné návrhy scény a kostýmů, hudební notace jevištního dění
- scénická poznámka (dramatik) vs. režijní poznámka (režisérova tvorba inscenace)
- prodloužení času zkoušek, jednotlivé fáze zkušebního procesu (čtené zkoušky, aranžovací, fáze hledání organické hry, hlavní zkoušky, generální zkouška)
- pozice režiséra – kormidelník (Appia, Tairov), dirigent orchestru, choreograf baletu...
- proměna divadelních souborů – ansámblové herectví
- speciální příprava herců (Stanislavského systém, Mejercholdova biomechanika, Copeauův „divadelní instinkt“...)
- zdivadelnění divadla (viz literárnost literatury)

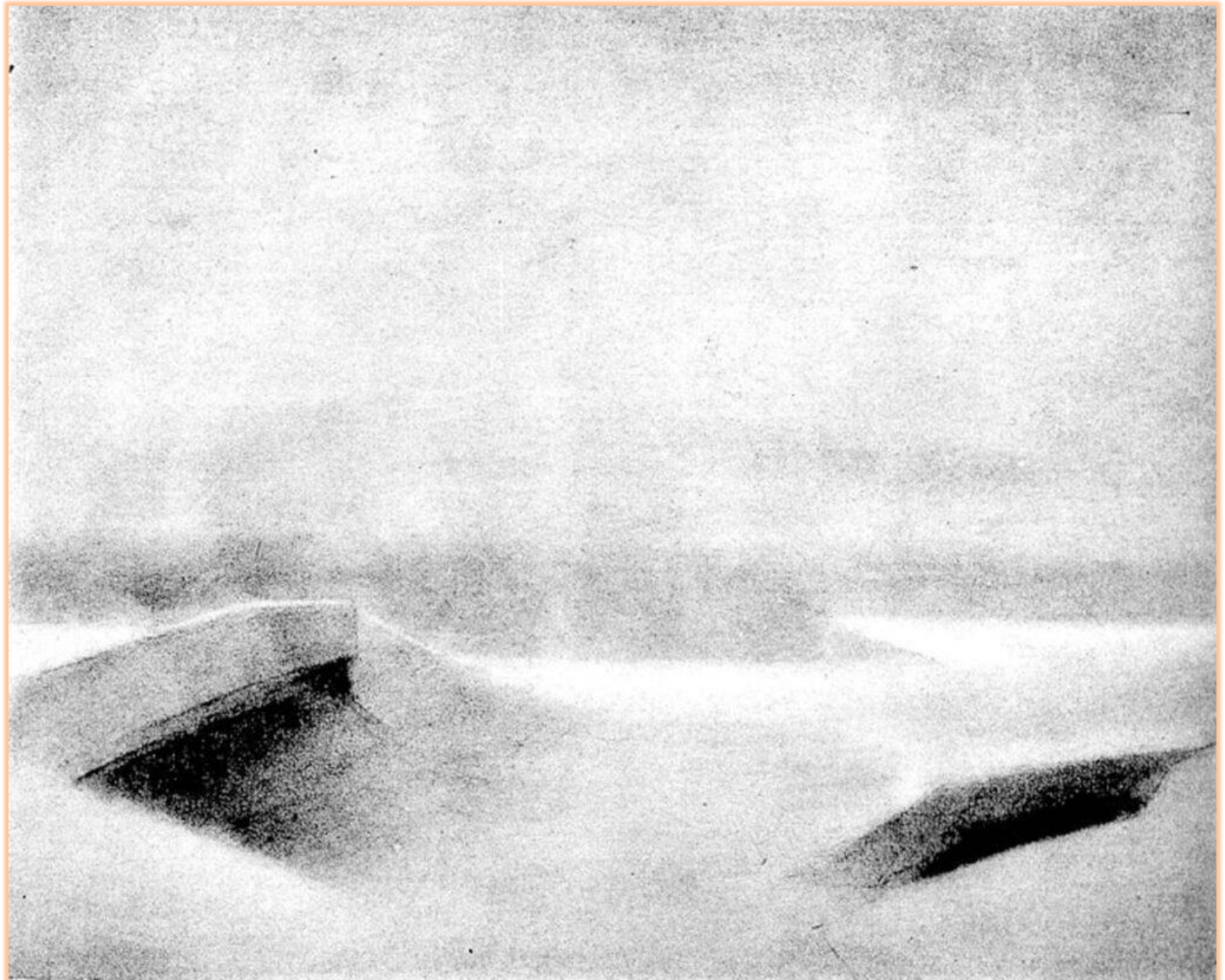
Adolphe Appia (1862–1928)

- 1882 – *Parcifal* v Bayreuthu – nadšen ze sjednocení řeči a hudby, zhrozen z inscenování – nedostatku harmonie mezi prostorem a časem
- 1888 se rozhodl věnovat se inscenační tvorbě – režijní knihy *Prstenu Nibelungů*
- *La musique et la mise en scène* 1892–97, *la mise en scène du drama wagnerián* 1895
- režijní knihy – nejpřesnější model tvaru inscenace
- inscenování jako „zhmotnění hudby“
- trojrozměrnost jevištního prostoru, světlo jako prostorový a dynamický prvek

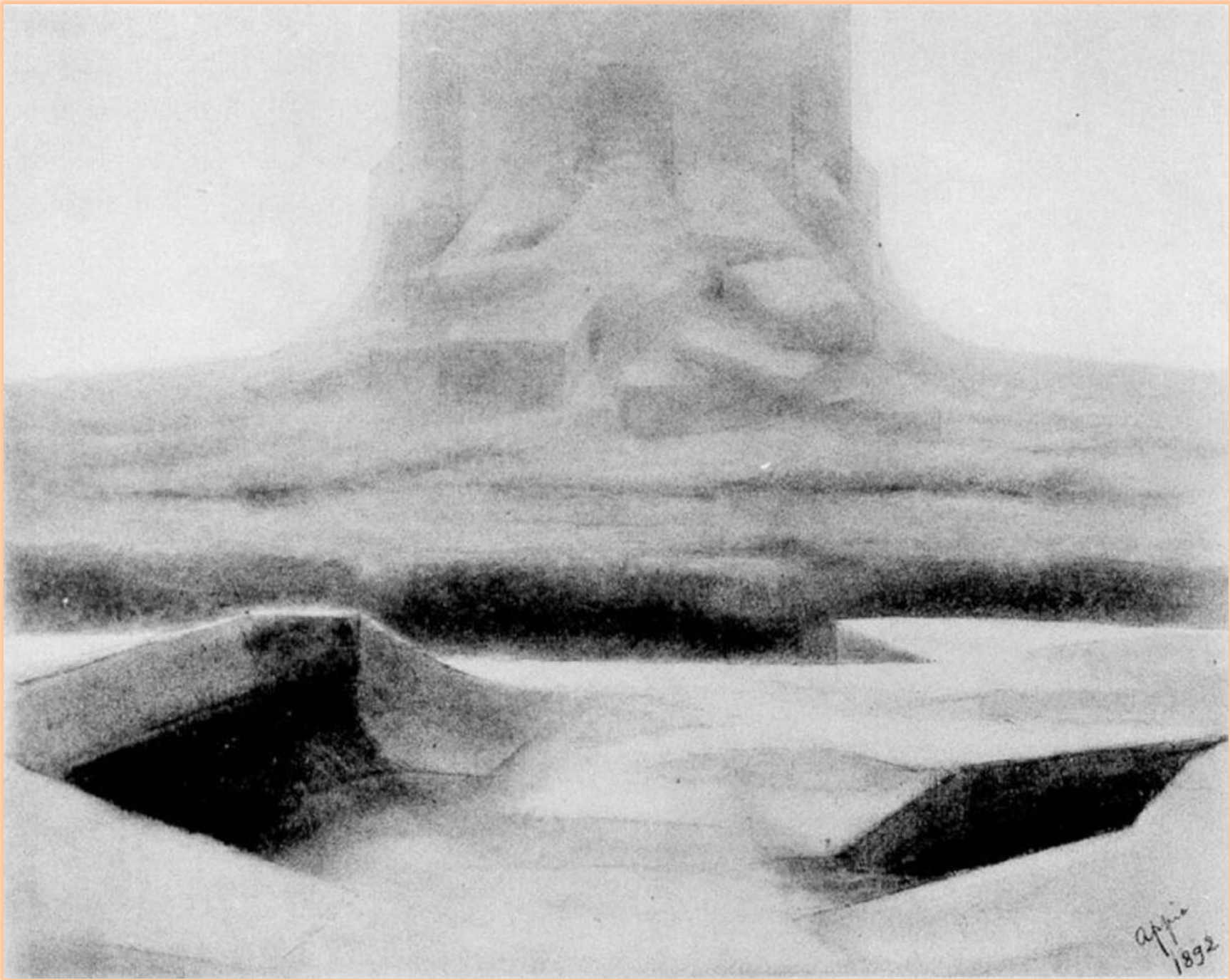

- 1906 setkání s Dalcrozem
- od té doby zaměření na rytmus – rytmické prostory (espace rythmique)
- *Orfeus a Euridika*, 1912, Hellerau
- rytmus uložený v textu nabízí klíč ke každému gestu a pohybu na jevišti
- rytmické sjednocení prostorových a časových prvků inscenace v harmonický celek
- dynamika jevištní architektury umožňuje dynamizaci hercova pohybu – čas, prostor, tělo
- prostorové vyjádření horizontály a vertikály prostoru, prostorovost pohybu
- praktikábly
- postupná purifikace a zabstraktnění jevištního prostoru

Zlato Rýna, 1892

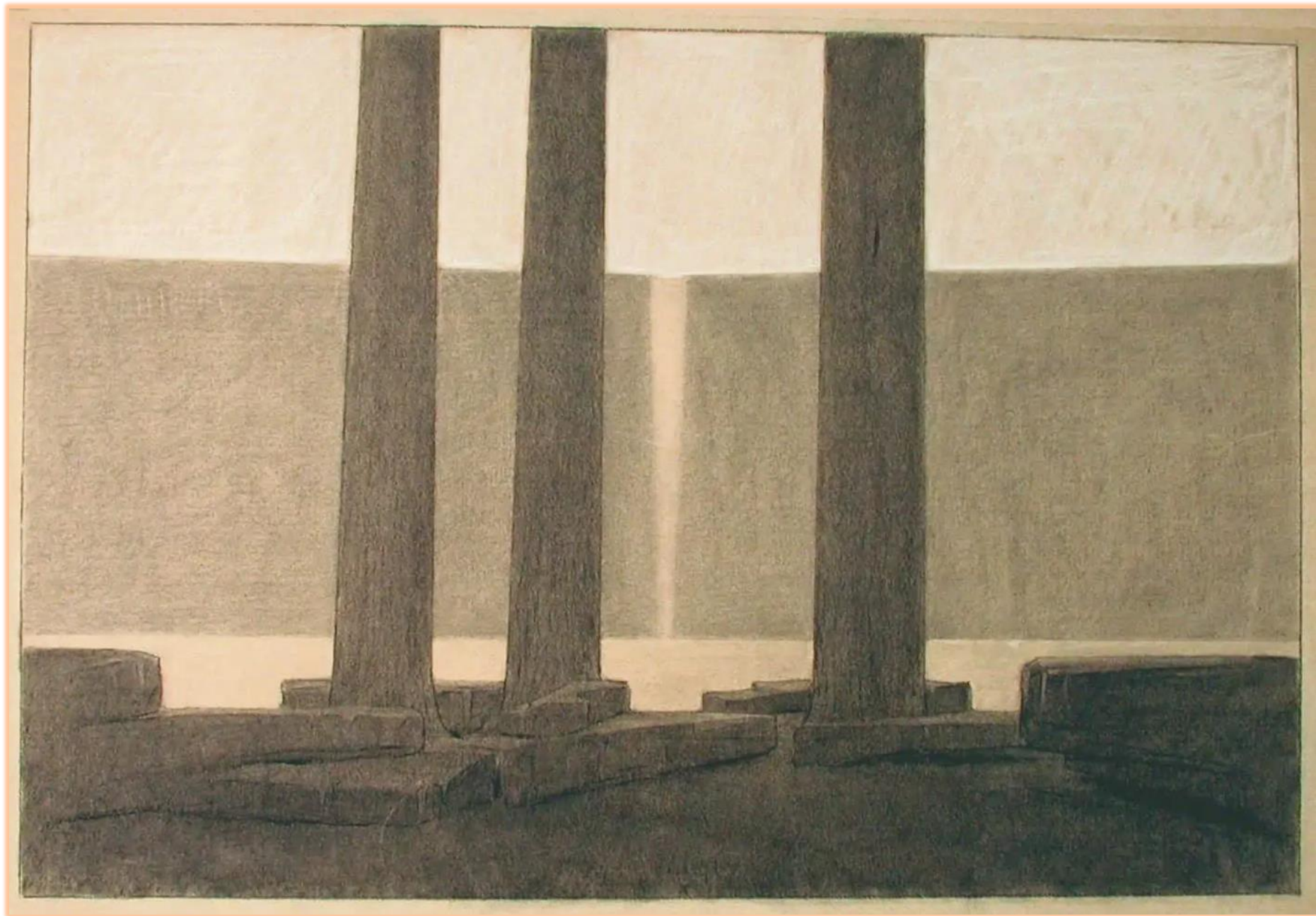

Zlato Rýna, 1892

Návrh

Stromy na okraji lesa

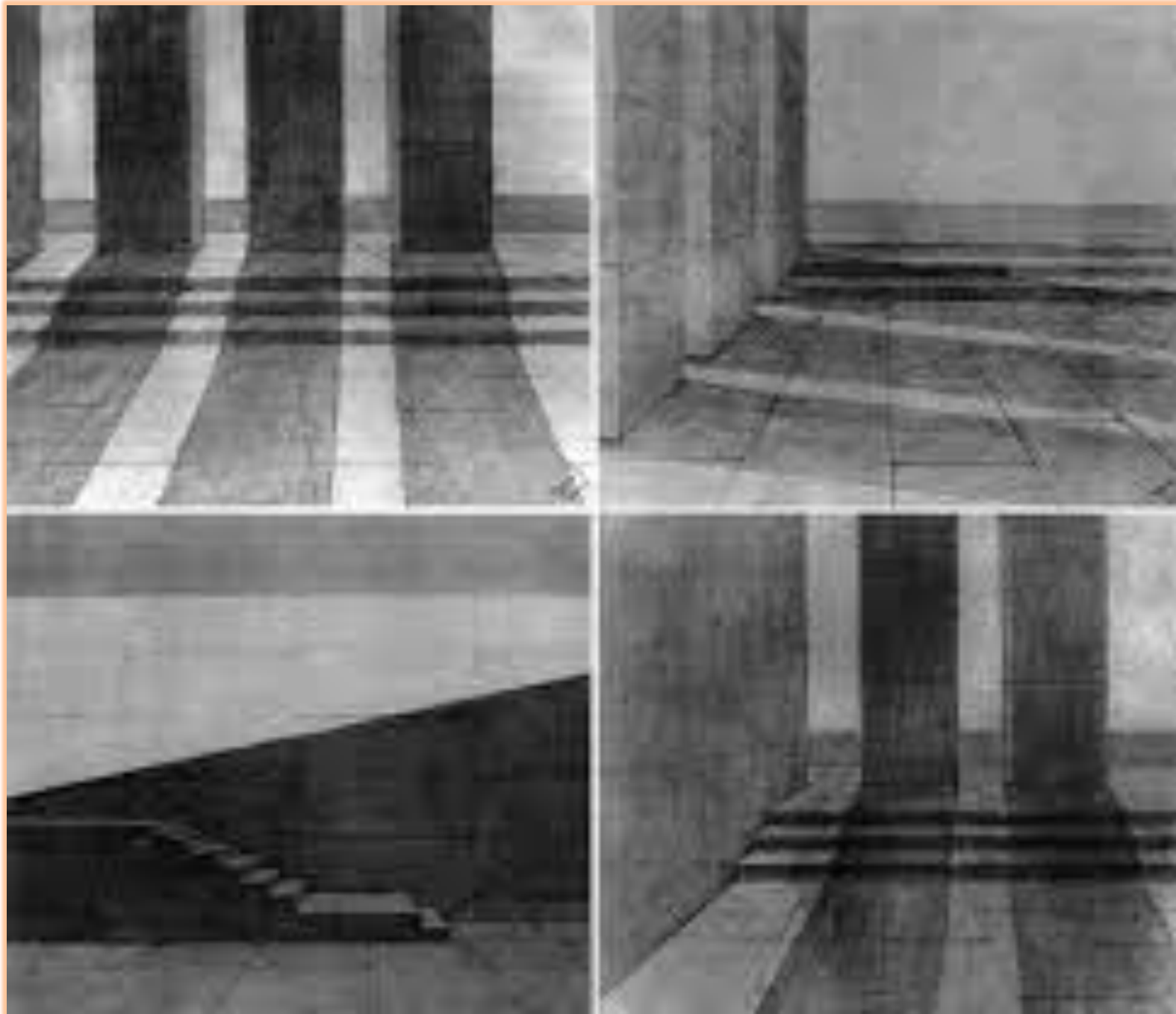
Rytmické prostory

Tři sloupy (1909)

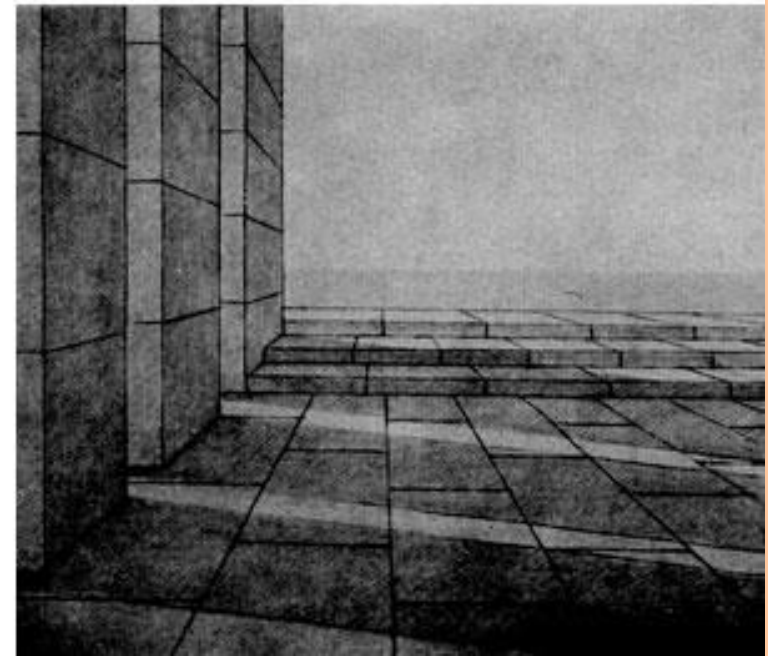
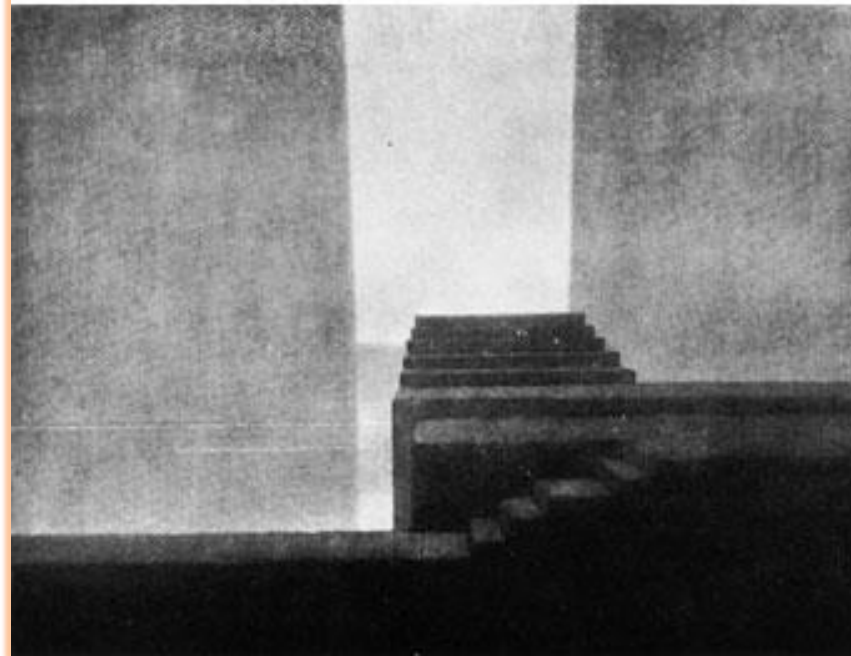
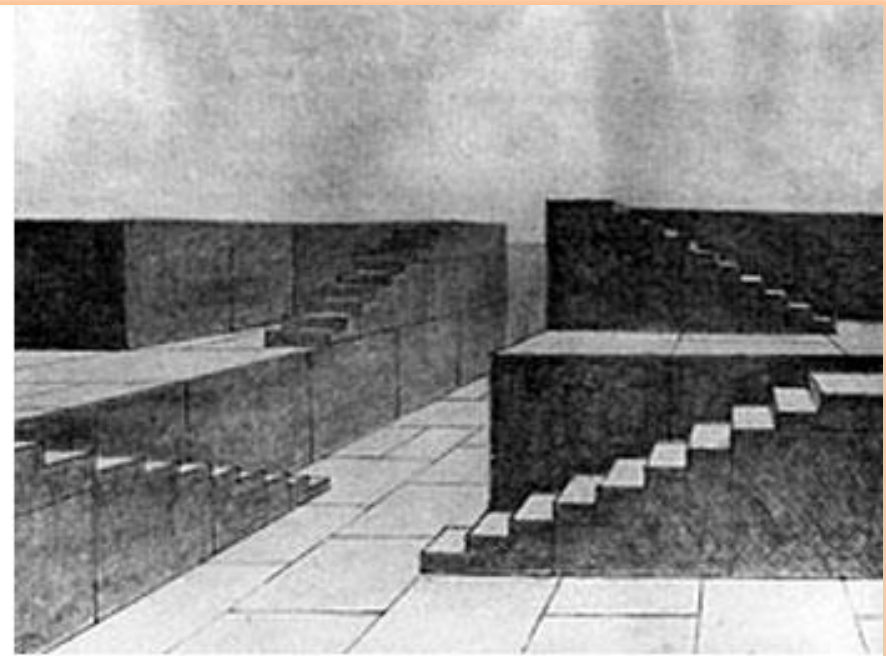
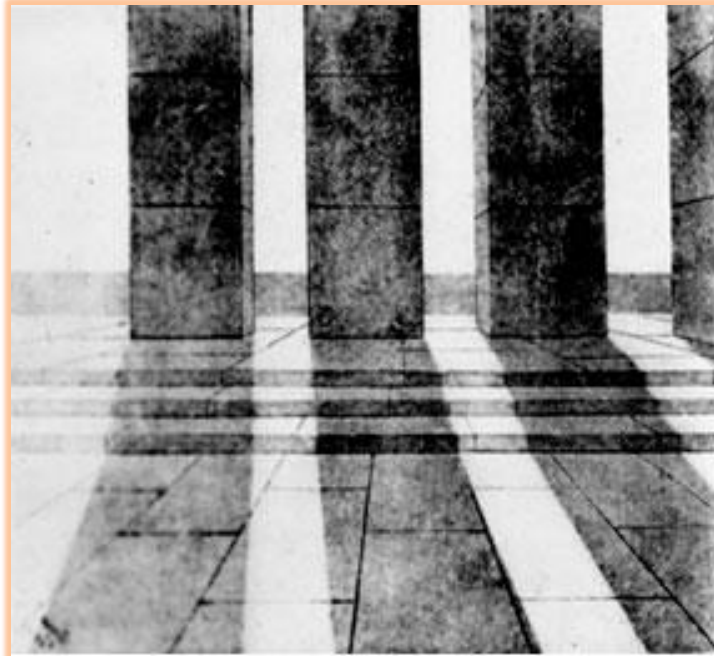
Terasa se třemi sloupy
(1909)

Záře měsíce (1909-1910)

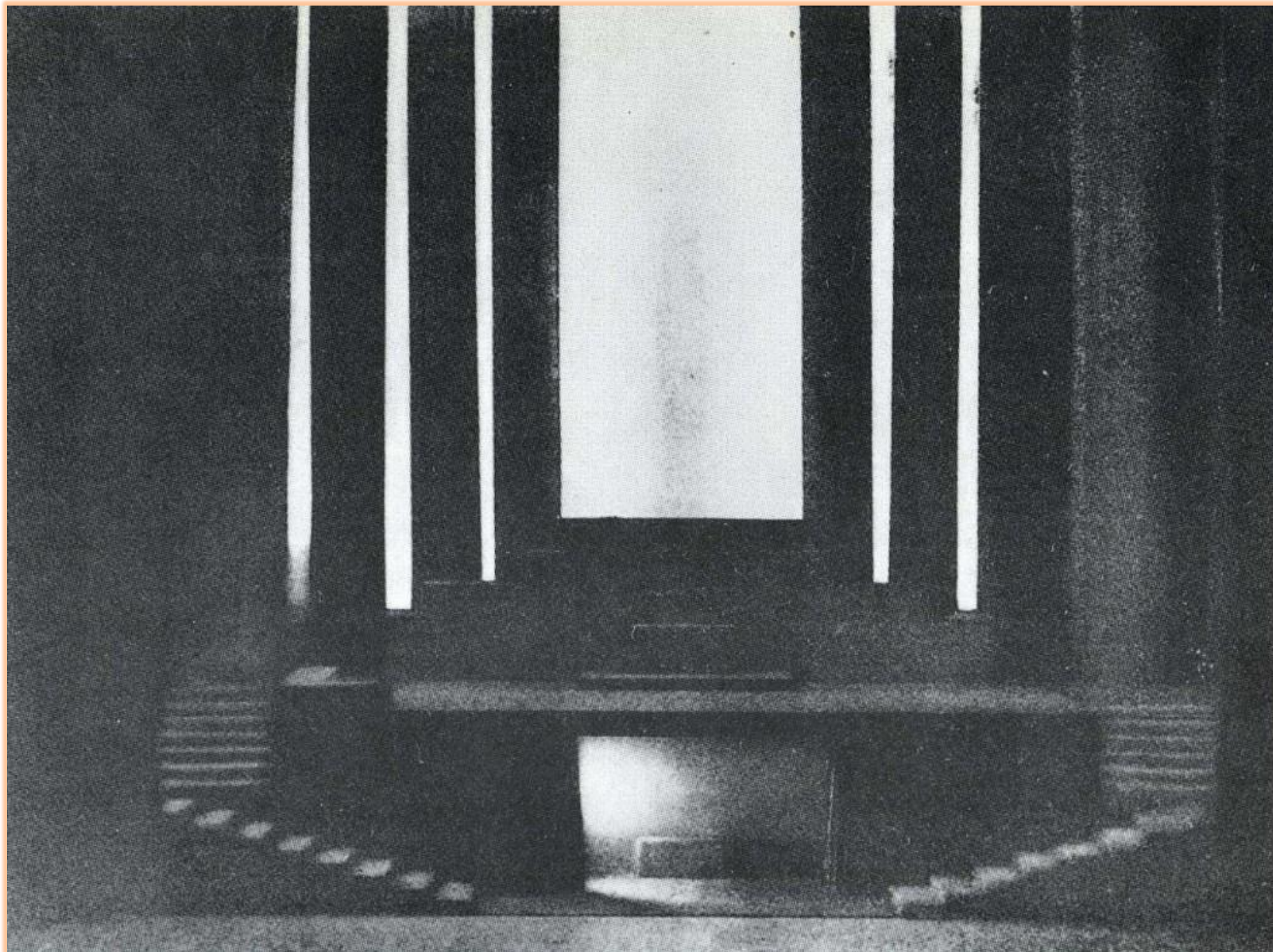
Dva sloupy (1909)

Rytmické prostory

Vertikalita a
horizontalita
prostoru

Současná
rekonstrukce

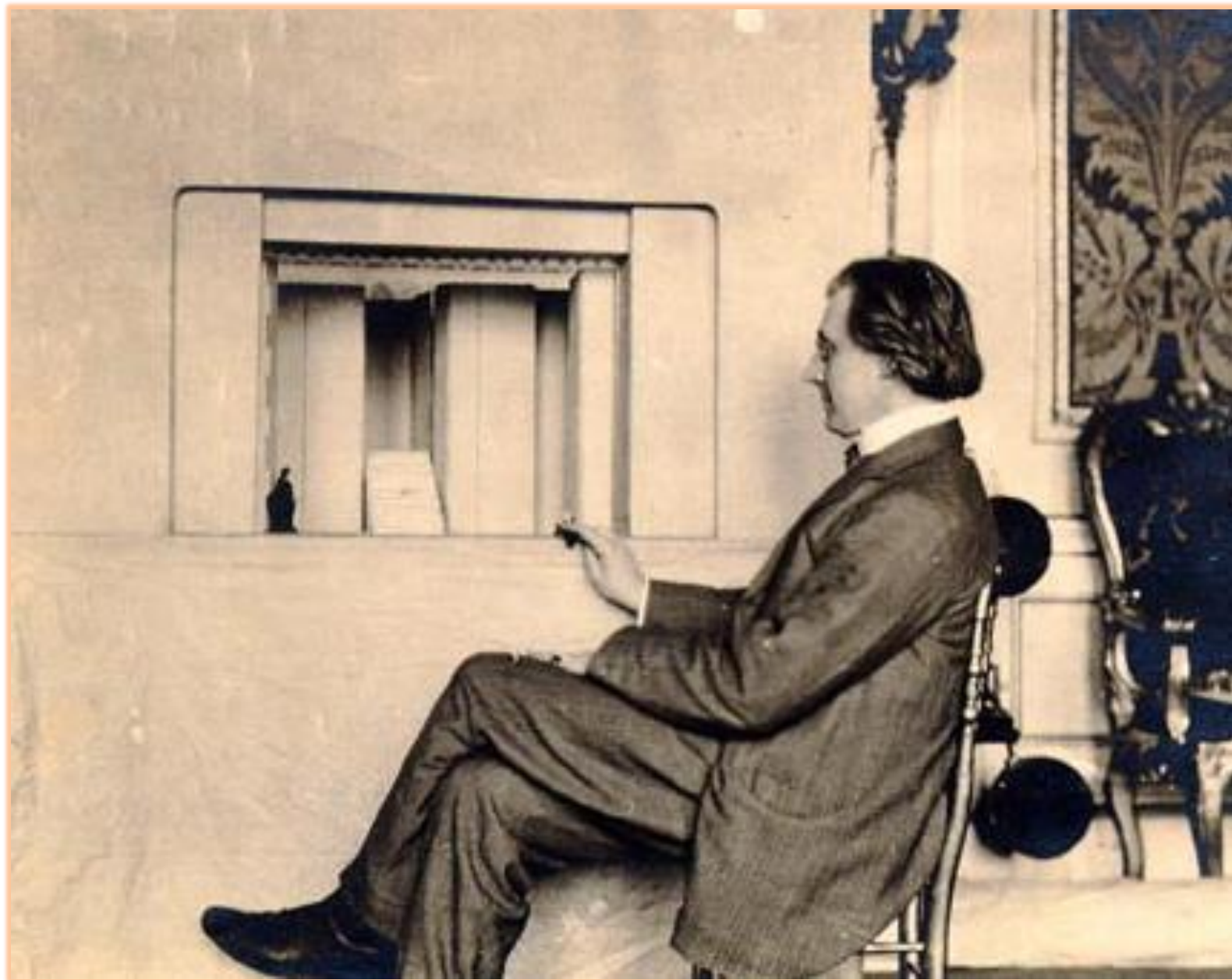

Edward Gordon Craig (1872–1966)

- z herecké rodiny – matka Ellen Terryová, otčím Henry Irving
- odpůrce naturalismu a realismu – zkoumá staré divadelní formy jako jsou loutky a masky (obrazy božských principů)
- symbolista – inscenace zviditelňuje „neviditelné věci“, zjevuje a zpřítomňuje Pohyb
- vizionář, většinu vizí nedokázal uskutečnit (nepraktický)
- spolupracoval se Stanislavským – *Hamlet* (1911), MCHT, užití *screens*
- Florencie – aréna Goldoni (otevřené divadlo), zde má své studio a školu
- časopis *The Mask* (1908–1929) – nepravidelně, v několika jazykových mutacích, platforma pro publikování reformních vizí
- eseje *Herec a nadloutka* (Übermarionette) 1908, *Screens at scene* 1907

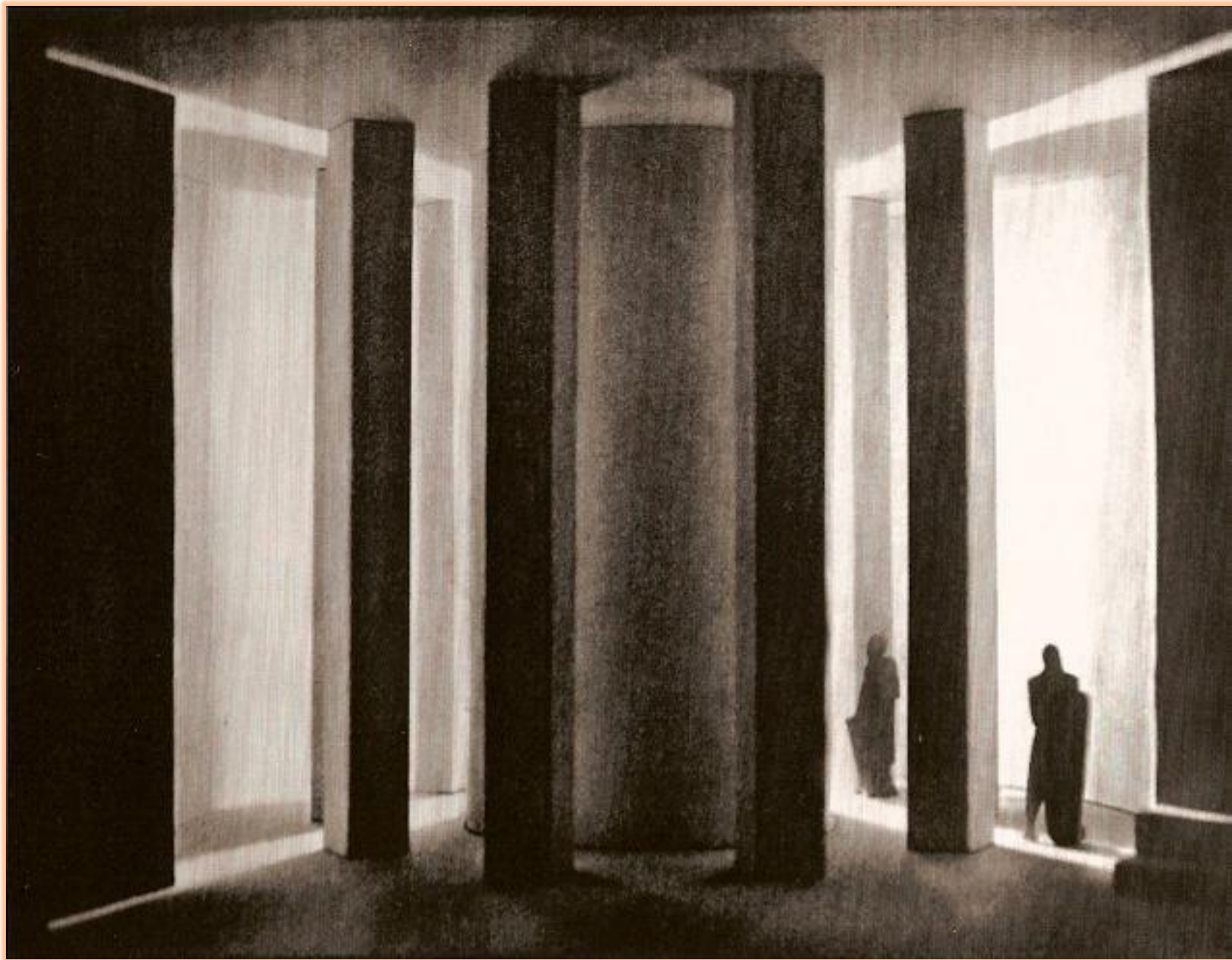

Craig si hraje s maketou

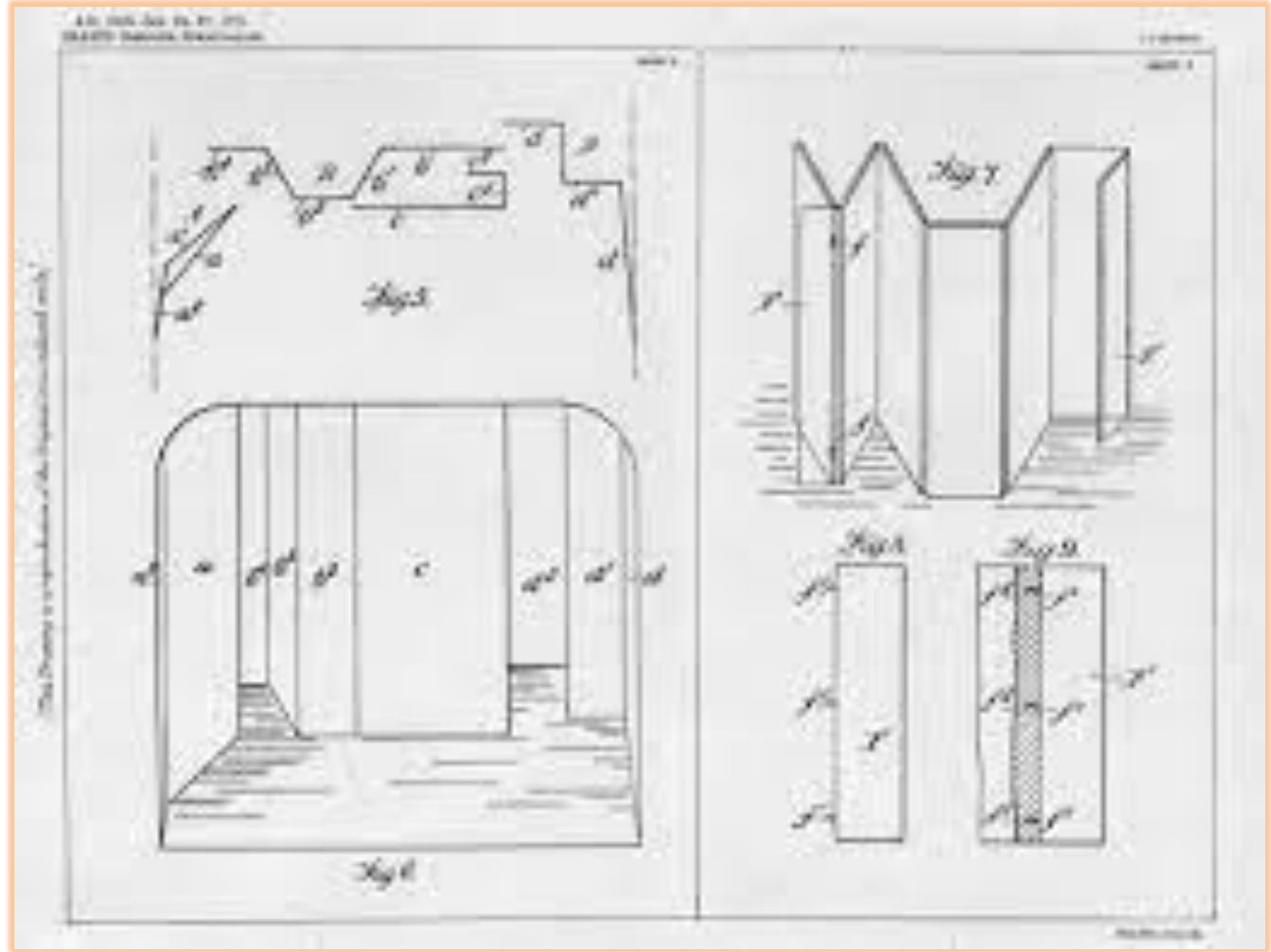
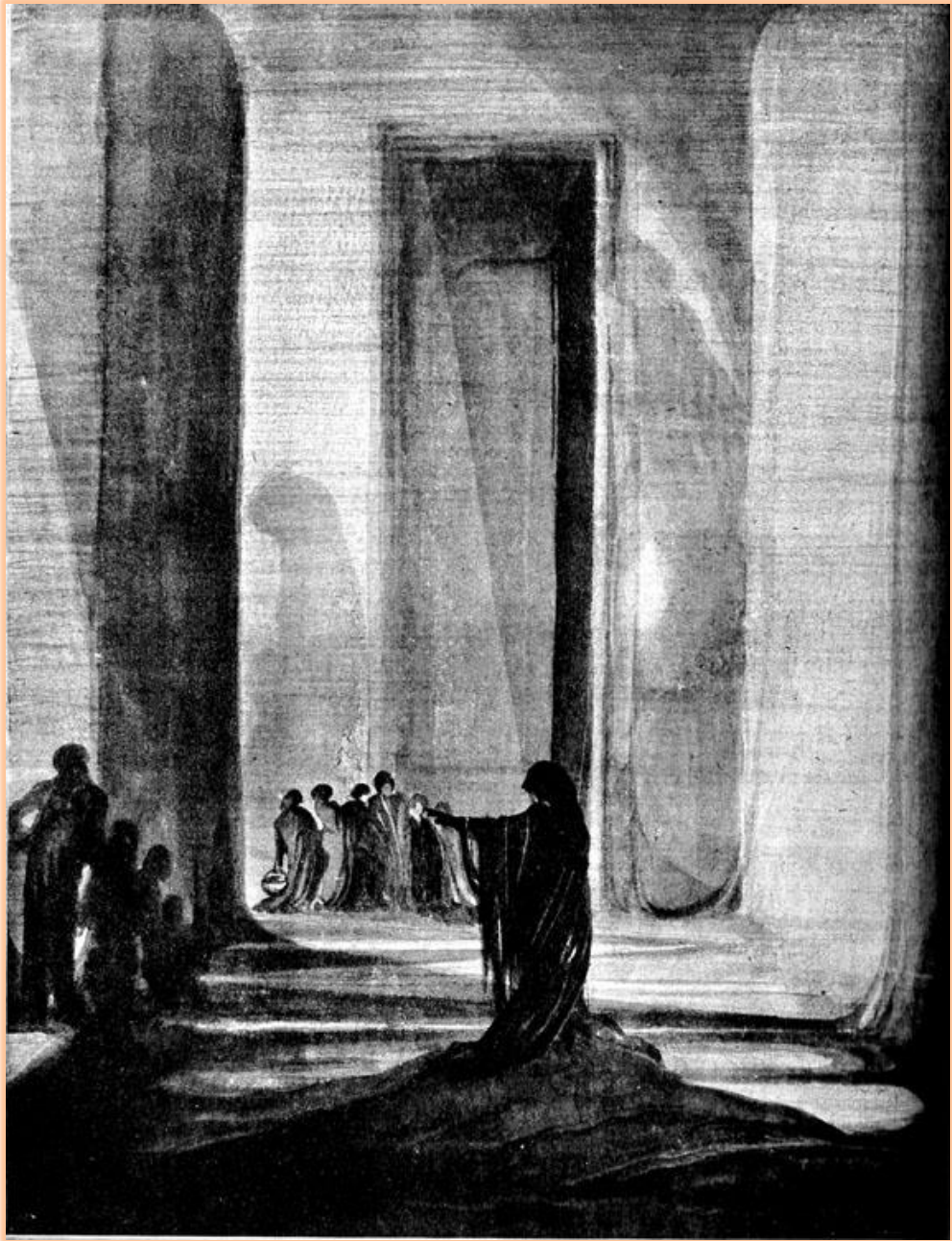
Screens

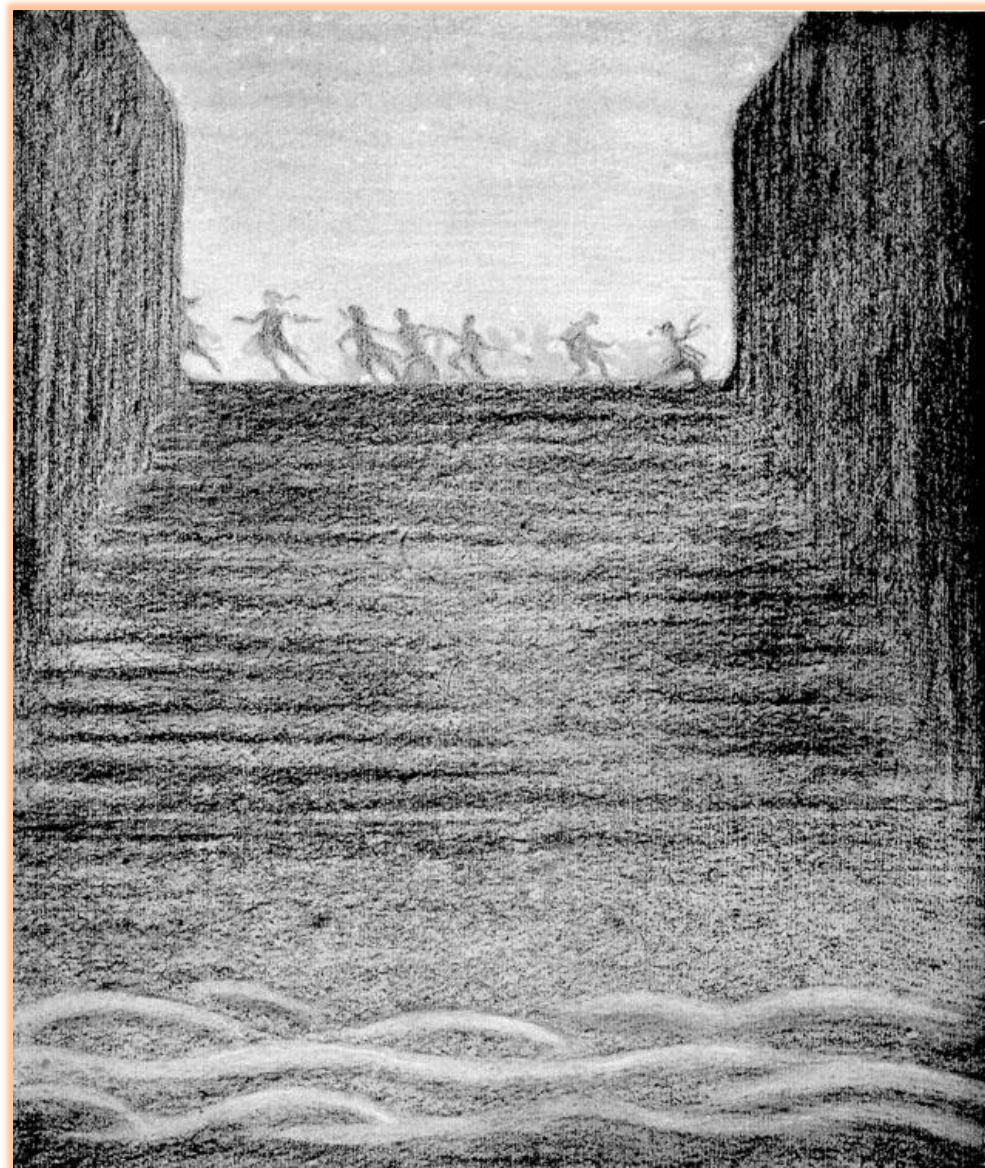
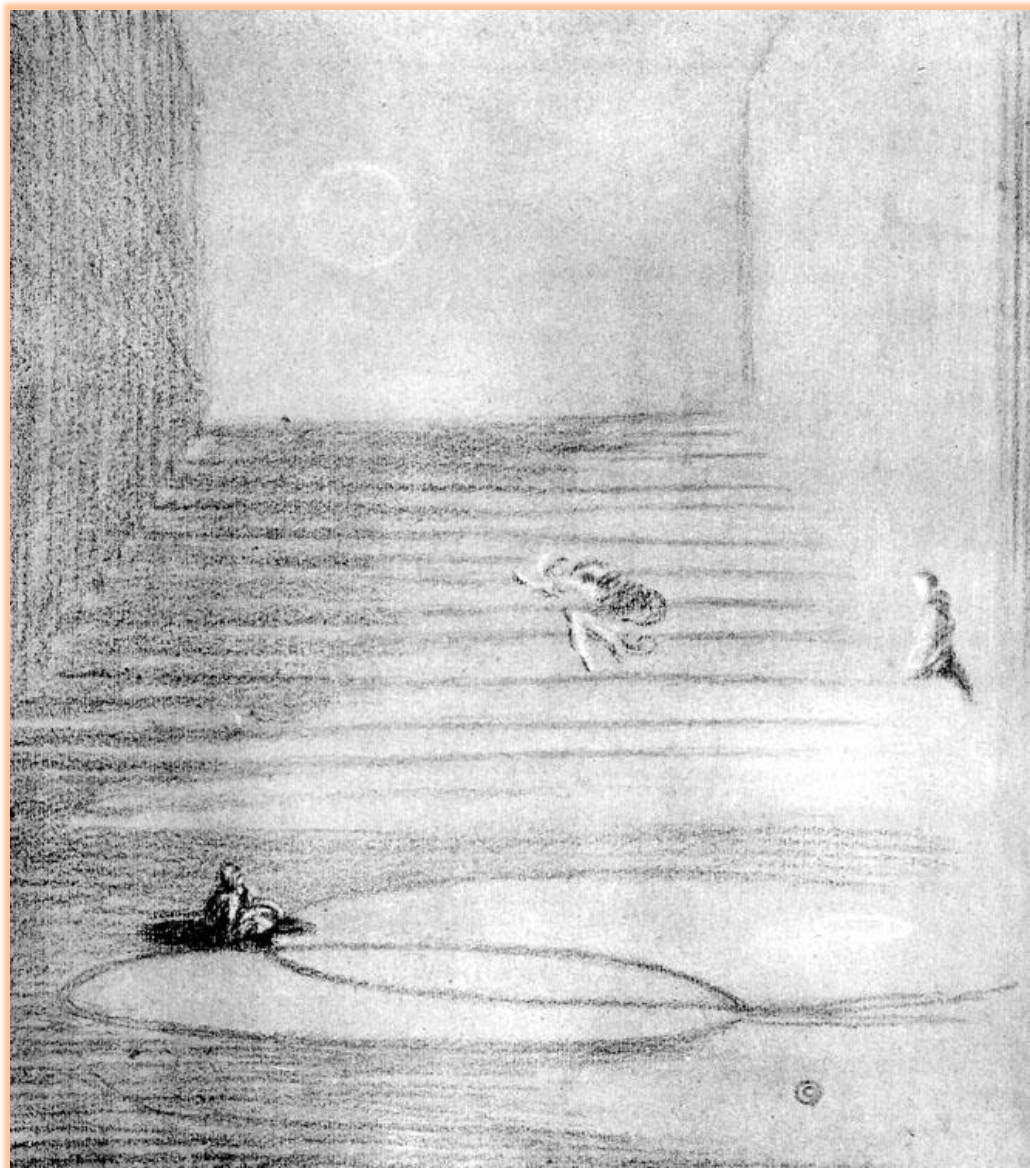

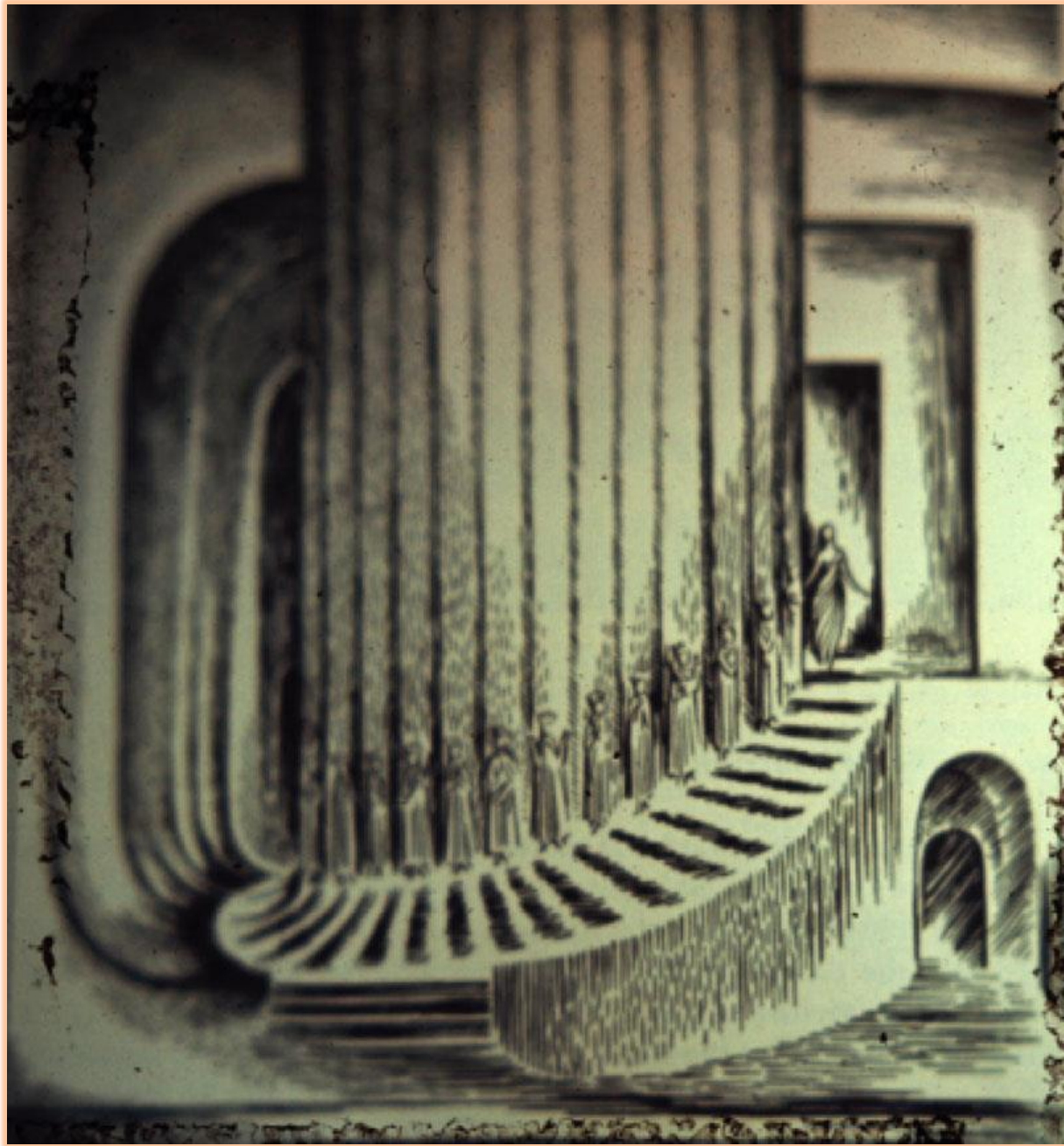

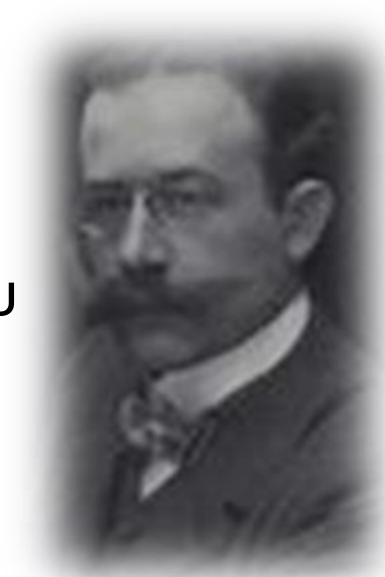
Moods

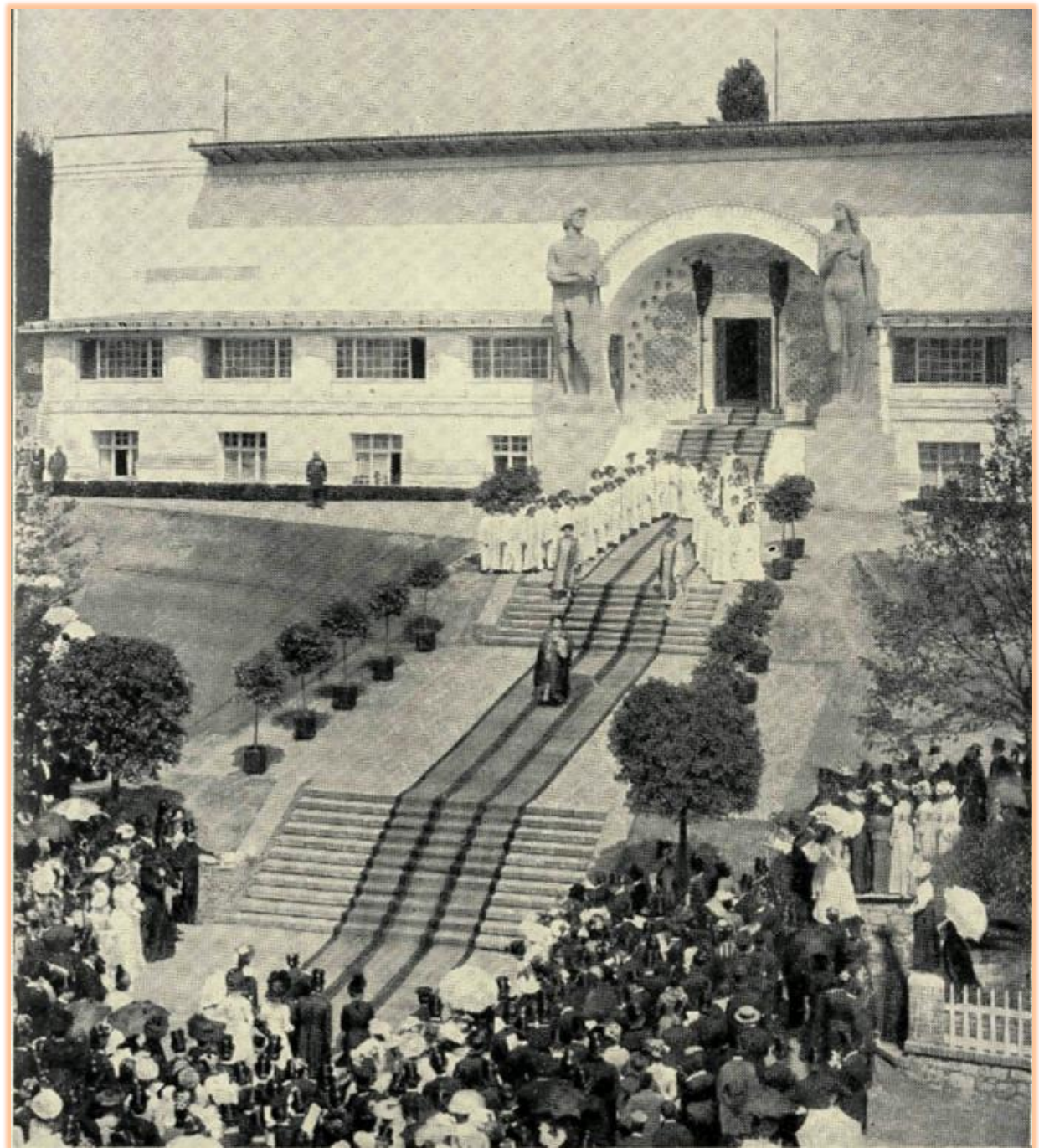
Georg Fuchs (1868–1949)

- „zdivadelnění divadla“ – proti naturalismu a literárnosti dramatu (Le théâtre pour le théâtre!), čisté dramatické formy
- *Jeviště budoucnosti* 1905, *Divadelní revoluce* 1909
- reformní vize – zrušení bariéry mezi jevištěm a hledištěm, inspirace antickým divadlem a pohanskými rituály, slavnostmi
- Volkfestspiele – divadlo jako svátek lidu (volk), slavnosti-mystéria, 1900–1918 slavnosti pod širým nebem
- tělesná rytmičnost proměněná v rytmičnost ducha
- reliéfní scéna – odmítá kukátkové jeviště a technické inovace, jeviště je určeno herci
- Mnichovské umělecké divadlo (München Künstler-Theater)

Festivalové divadlo

Eloisa

Jocza Savits (1847–1915)

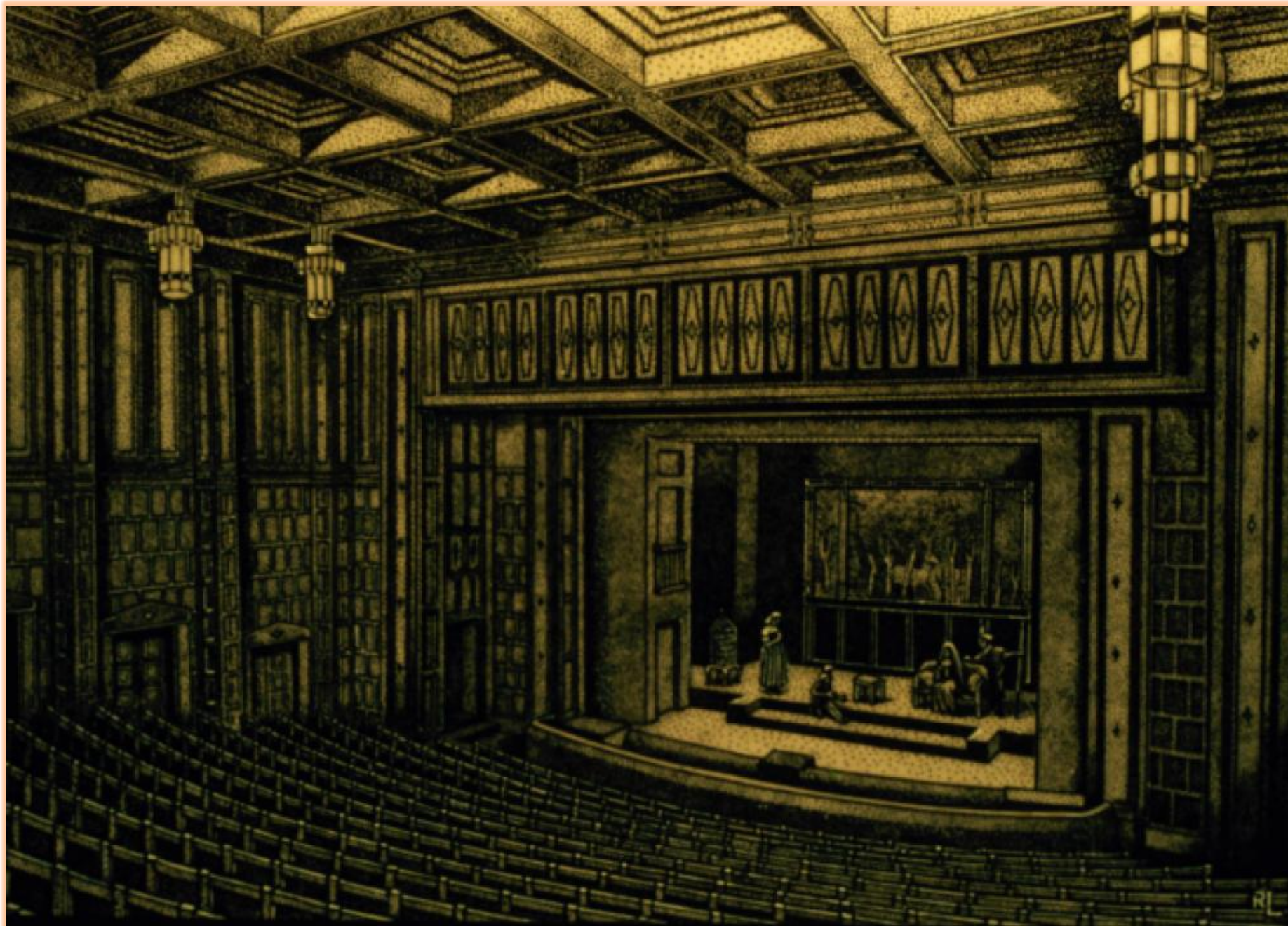
- shakesperovské jeviště – Mnichov 1889-92
- očištěná forma, chápaná jako protipól iluzionistické dekorativní scény 19. století
- snažil se vrátit do centra pozornosti význam textu a herců namísto scénografie
- rozdělení jeviště na tři části
- přední a střední část oddělená druhou oponou
- poprvé umožnilo hrát Shakespearova dramata bez přestavování a zdlouhavých změn kulis

Shakespearovské jeviště
Král Lear, Mnichov, 1889

Shakespearovské jeviště,
Mnichov

Shakespearovské jeviště

Max Reinhardt (1873–1943)

- režisér a podnikatel, narozen v Rakousku
- nositel tradice vídeňského lidového divadla i barokní ludičnosti – hravost
- velekněz divadelnosti, totální divadlo
- symfonie divadelní slavnosti – divadlo pro něj bylo únikem z každodenní šedi, pochmurnosti naturalismu a sociálního kriticismu
- zdivadelňoval všechno, i svůj vlastní zámek
- barvitý impresionismus jako odpověď na šed' naturalismu (O. Brahms)
- eklektik – neboť každá hra vyžaduje specifický způsob inscenování, vychází ze hry samotné

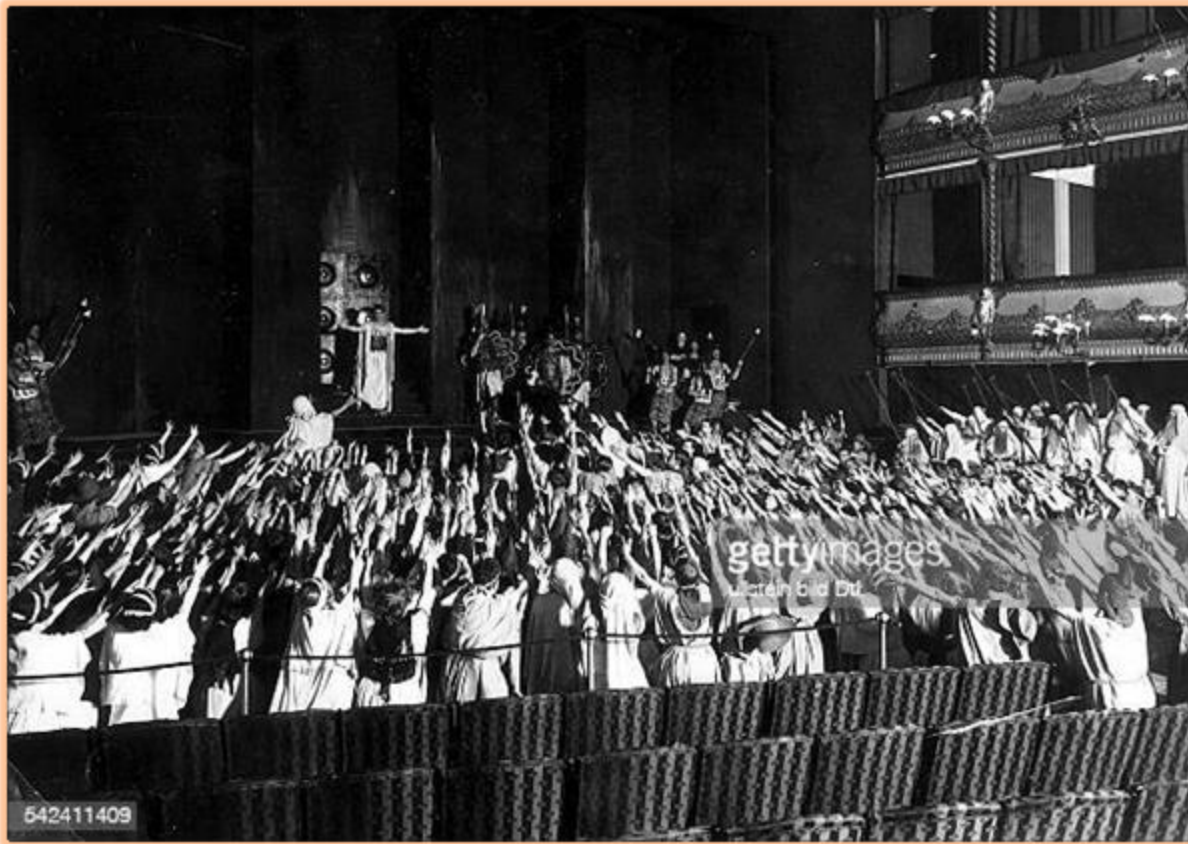

- rozlišoval různé divadelní formy – klasické drama, intimní či komorní moderní hry, slavnostní hry monumentálních rozměrů
- pro každou inscenaci je nutné hledat nový způsob inscenačního řešení
- experimentoval s netradičními a nedivadelními prostory – Zirkus Schumann (*Král Oidipus*)
- režisér je podle něj pán nad všemi složkami inscenace, byť na jevišti má ústřední funkci herec
- tvorba režijních knih (Regiebuch)
- chór – až 500 sboristů, Massenregie – detailní režie gest, pohybů

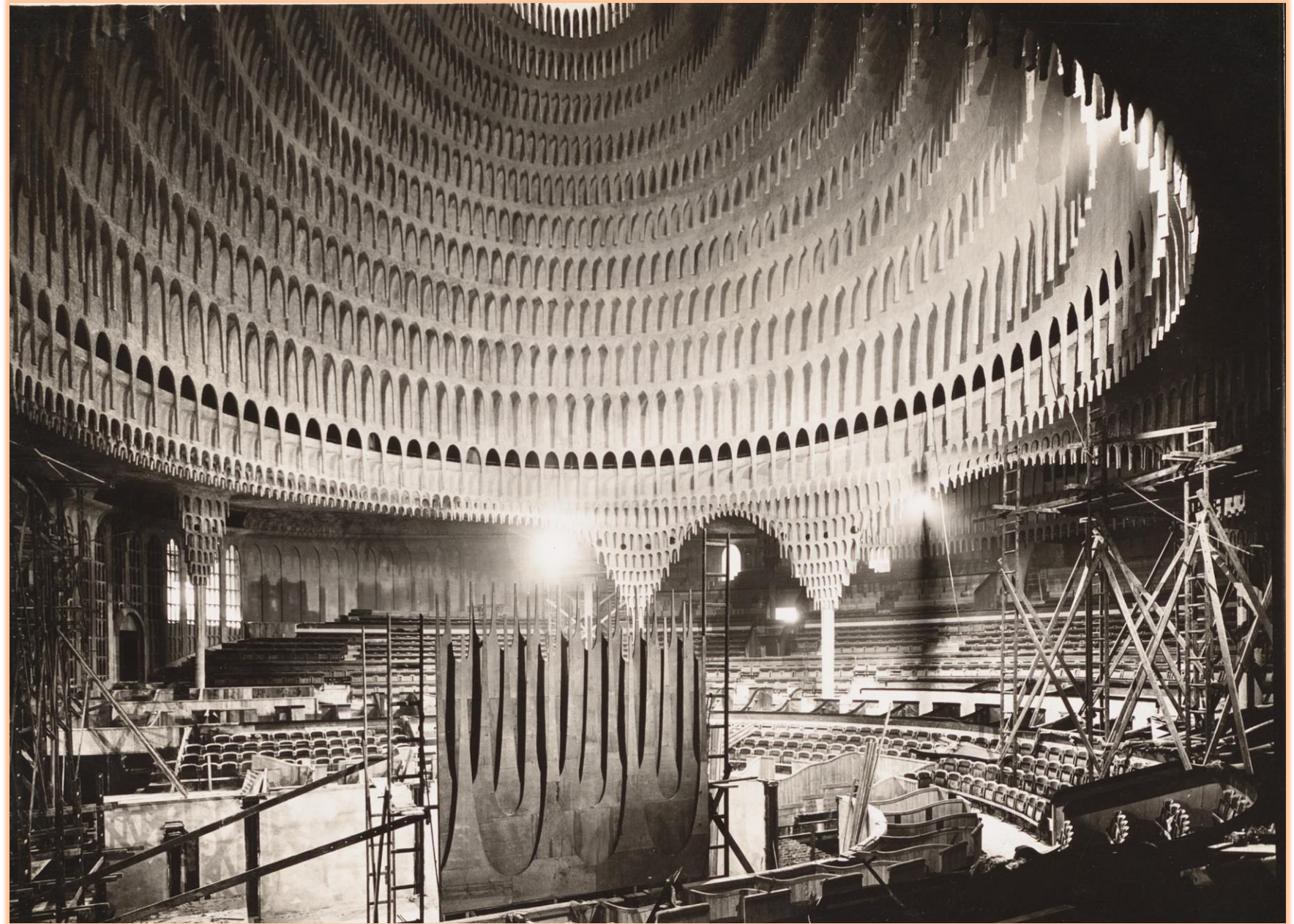
Hauptmann *Tkalci*, 1910

Oidipus 1910

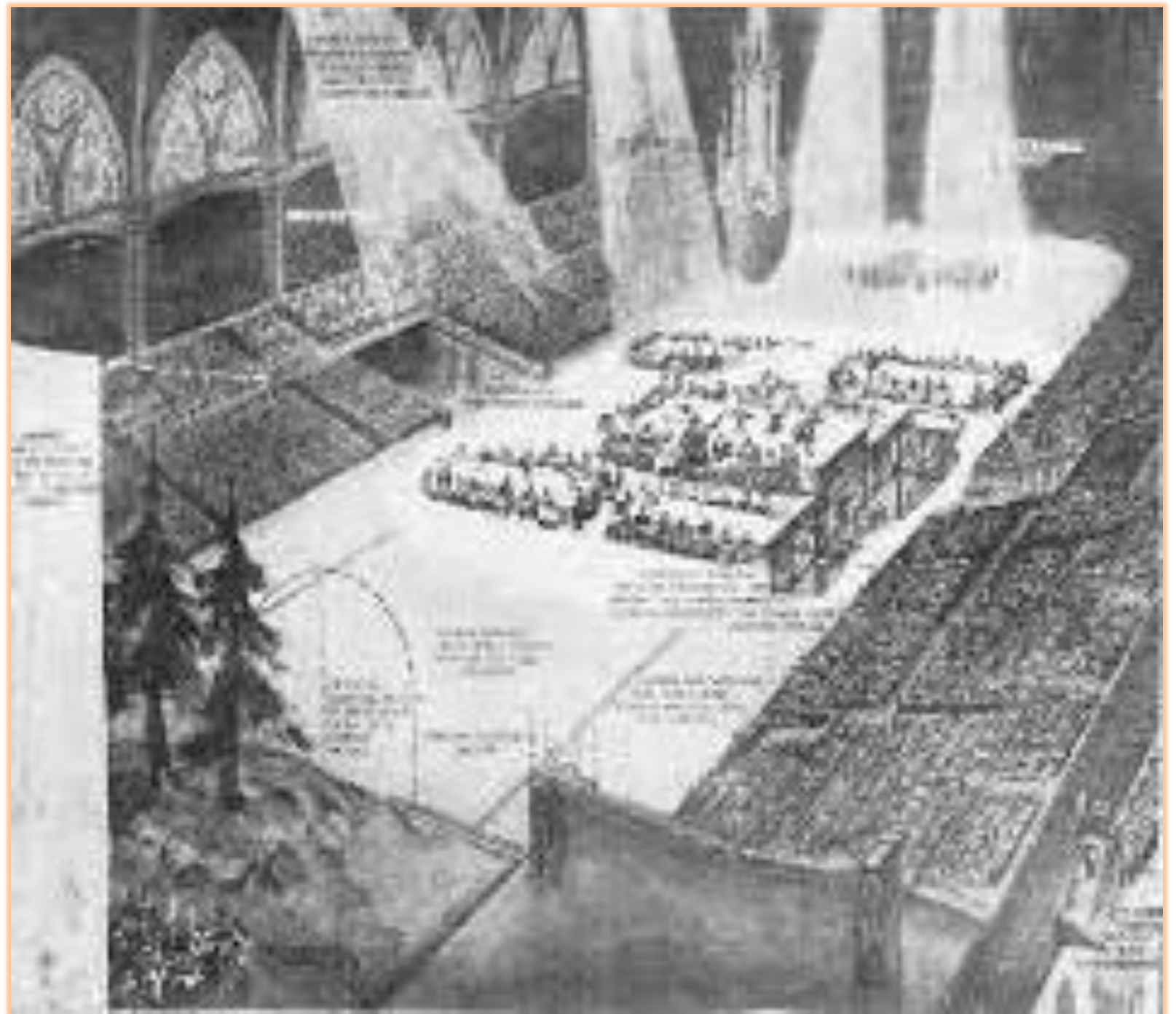
Großes Schauspielhaus,
stavba, 1919

Lysistrata, 1920

The Miracle 1924

*Der Weg der Verheißung /
Eternal Road 1937*

Sen noci svatojánské, 1935

Leopold Jessner (1878–1945)

- 1919 Berlín, inscenace *Viléma Tella*
- Jessnerova metoda – využívání klasických drammat pro vyjádření současných politických cílů
- levicové zaměření
- expresionistická režie
- puristicky holé jeviště a časté užití schodiště, tzv. jessnertreppe
- práce se světlem (inspirace filmového záběru)

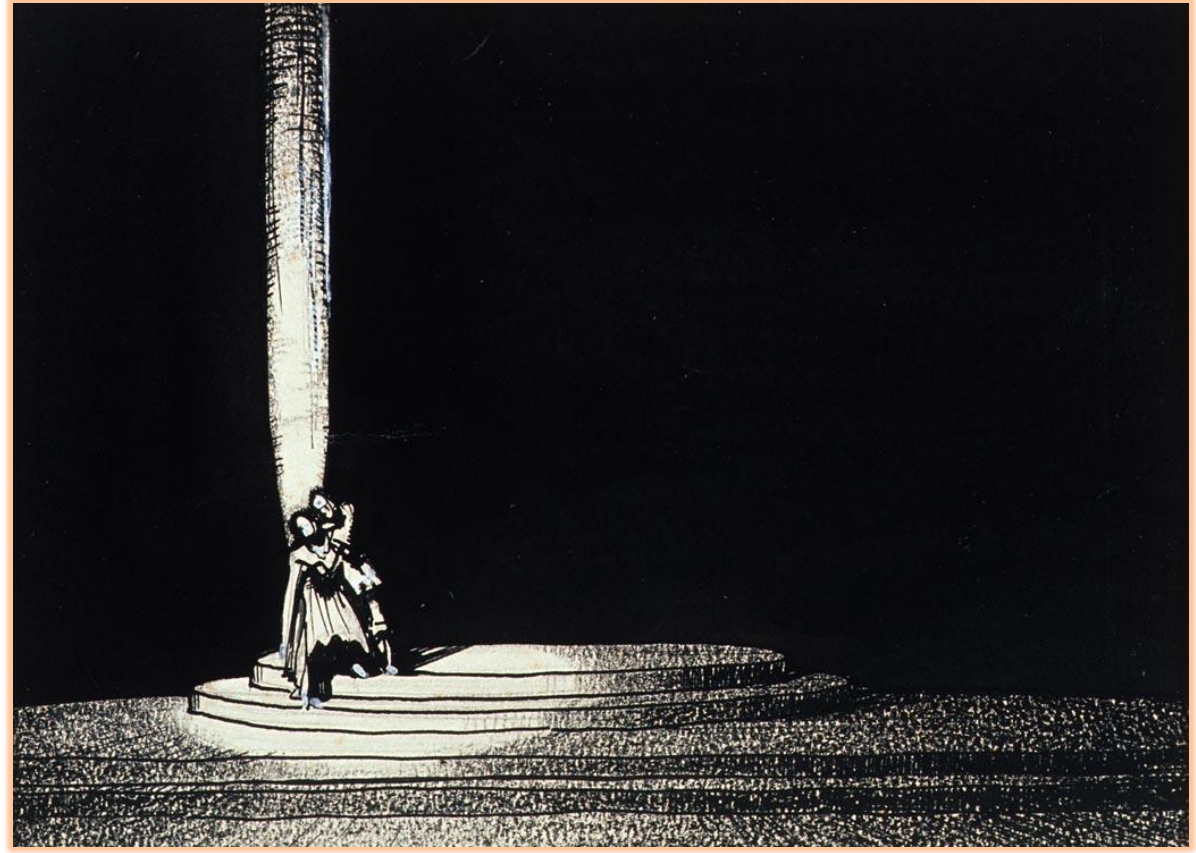

Jessnerovy schody (Jessnertreppen)
Vilém Tell, 1919, scénograf Emil Pirchan

Jessnerovy schody (Jessnertreppen)
Othello, 1921 , scénograf Emil Pirchan

Richard III., 1922 , scénograf Emil Pirchan

Ze života hmyzu, 1923 , scénograf Emil Pirchan

Jacques Copeau (1879–1949)

- 1913 zakladatel divadla Vieux-Colombier (Starý holubník)
- původně spisovatel a kritik, bez větší divadelní zkušenosti
- odmítal komercializaci divadla i naturalismu – odchod z centra
- v době inovací vyhlašuje program *renovace* francouzského divadla, ve starých divadelních formách a klasicích hledá „divadelní instinkt“ (viz herectví komedie dell'arte)
- od Copeaua – moderní francouzské divadlo
- renovace – obnovení, obrození, očištění
- Shakespeare, Molière, francouzské frašky, komedie dell'arte
- divadelní soubor – jako rodina, komuna srdcí, cech
- herecká škola – během první svět. války
- náboženská koncepce divadla, divadlo-klášter

Zkouška souboru v Limon, 1913

Bratři Karamazovi,
1913

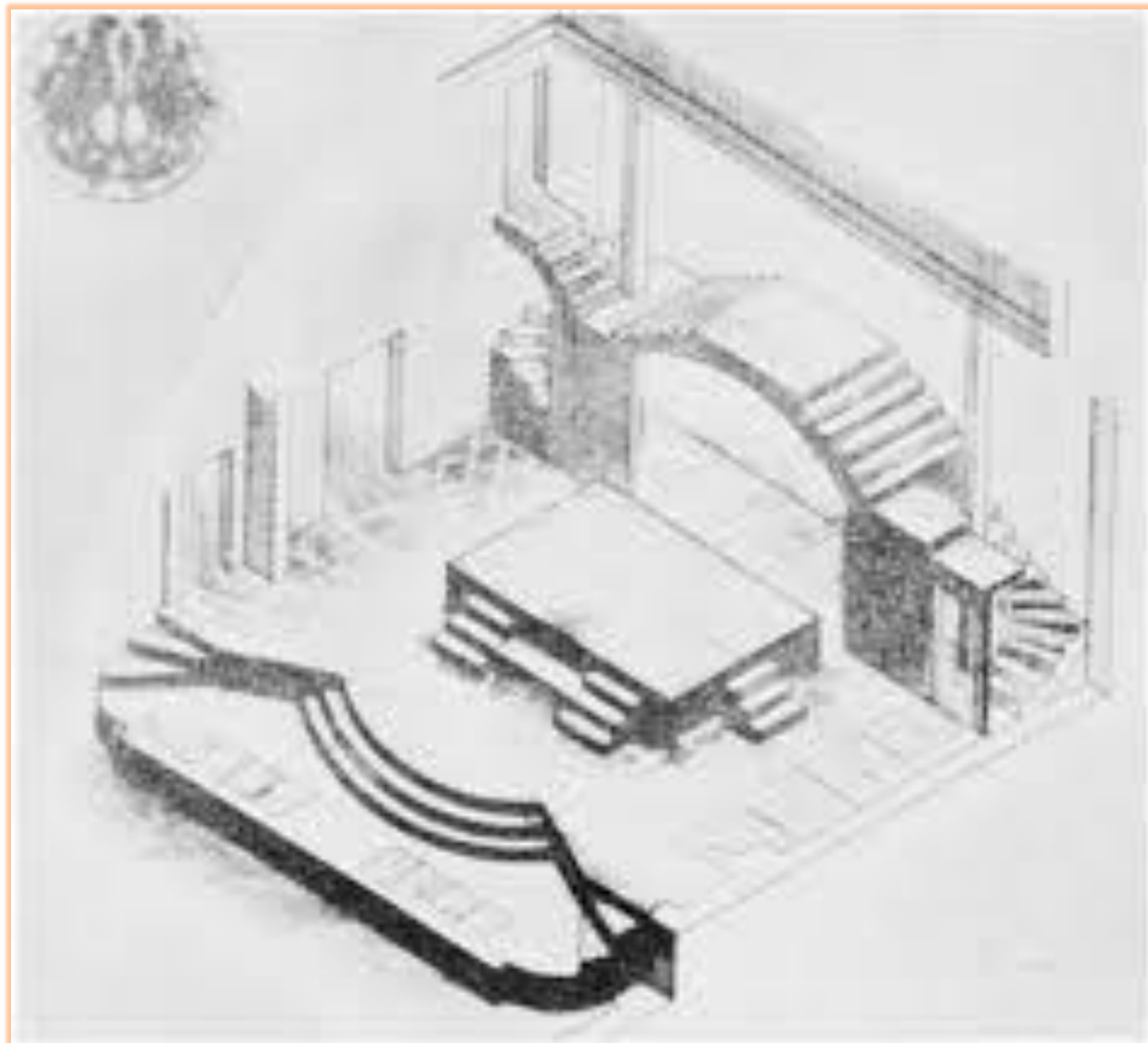
Večer tříkrálový 1913

Sál Vieux-Colombier
1913

Obnažená scéna – dispositif

Scapinova šibalství
1920

Copiovci (Les Copiaus,
Děti Copeaua)

Copiovci

